

Comunitats acollidores i missioneres

Identitat i marc de la pastoral amb migrants

Exhortació pastoral

Conferència Episcopal Espanyola

Preàmbul

1. En el món contemporani són molts els signes de la set del Déu viu i del sentit últim de la vida, malgrat els senyals que semblen indicar el contrari. El nostre temps d'incerteses reclama sobretot testimonis que indiquin el camí cap a Déu i augmentin l'esperança d'una humanitat ferida. Quan l'ambient convida a molts a replegar-se a les casernes d'hivern, l'Esperit Sant ens mou justament al contrari, a constituir-nos «en estat permanent de missió»¹, per a «dilatar més i més el regne de Déu, començat per Déu mateix aquí a la terra»².

En aquest context, mitjançant aquesta exhortació, volem actualitzar la identitat i el marc de referència de la pastoral amb persones migrades. I oferir des de la diversitat aportada per les migracions algunes claus que contribueixin a afrontar els reptes del futur en una realitat eclesial que a molts llocs serà minoria creativa i significativa, cridada a «concentrar-se en l'essencial, en la biga mestra de la nostra fe»³, mentre va trobant diverses maneres d'encarnar-se i «eixamplar l'espai de la seva tenda» (Is 54,2).

2. Després de la instrucció *Erga migrantes caritas Christi* (2004), la Conferència Episcopal Espanyola (CEE) va publicar el 2007 *La Iglesia en España y los inmigrantes*. Es tractava d'un document amb orientacions pràctiques per a l'aplicació de l'esmentada instrucció en el context de l'època. Aquesta reflexió teològico-pastoral continua sent un referent vàlid del qual no prescindim per la qualitat i la profunditat dels seus plantejaments. Tot i això, des del 2007 s'han succeït molts canvis en la societat i en la mateixa Església que aconsellen una posada al dia que aglutina continuïtat i evolució.

De fet, les dades actuals confirmen el que han anat mostrant els pronunciaments dels bisbes des de 1994 fins a l'actualitat⁴: que el futur de la societat i de l'Església a Espanya passa per la plena incorporació de les persones migrades. En conseqüència, o som una Església acollidora i missionera, o no serem. El desig de respondre millor a aquesta realitat és el que motiva aquesta exhortació pastoral. Busquem expressar amb claretat a l'Església que peregrina a Espanya el sentit i la identitat de la pastoral amb migrants i actualitzar-ne el marc des d'un enfo-

¹ Cf. FRANCESC, Exhortació apostòlica *Evangelii gaudium*, 25.

² *Lumen gentium*, 9.

³ J. RATZINGER, «Catòlics, futur de minoria?», *Alfa y Omega* (27-9-2001).

⁴ CEE, *Pastoral de las migraciones en España* (1994); COMISSIÓ DE PASTORAL SOCIAL, *La Inmigración en España: desafío a la sociedad y a la Iglesia* (1995); CEE, *La Iglesia en España y los inmigrantes* (2007), i pronunciaments posteriors en forma de notes, cartes pastorals, etc.

cament transversal i sinodal al servei de qualsevol projecte, tant d'evangelització com de reestructuració pastoral.

3. El pensament i les actuacions del papa Francesc han incrementat el magisteri respecte a les migracions. Francesc ha ofert quatre verbs que articulen la resposta pastoral de l'Església vers les persones migrades i refugiades (acollir, protegir, promoure, integrar)⁵ i, en continuïtat amb sant Joan Pau II, Benet XVI i els seus antecessors⁶, proposa una lectura creient d'aquest signe dels temps i els seus reptes pastorals sobretot a *Evangelii gaudium* [EG] i *Fratelli tutti* [FT].

4. En sintonia amb el magisteri, sostenim que és hora de continuar i promoure una profunda conversió personal, sense la qual serà inviable la necessària renovació eclesial. Conversió personal i pastoral, reforma d'estructures: costums, estils, horaris, llenguatge, etc. Aquesta tasca il·lusionant requereix iniciar processos arrelats en una espiritualitat missionera centrada en l'acció de Crist per mitjà de l'Esperit⁷. La pastoral amb migrants vol situar-se en aquest context de missió i revitalització. Per això, aquesta nova exhortació ja no parla de pastoral *de* migracions o *per als* migrants, sinó que proposa una pastoral transversal *amb* persones migrades, en una Església «en sortida» on cabem tots, treballem per projectes i aprenem que la diversitat cultural ens fa viure millor la catolicitat i la fraternitat que oferim als nostres conciutadans com a signe d'esperança que prepara i anuncia el regne de Déu.

5. Aquesta exhortació pivota sobre els dos grans reptes plantejats pel papa Francesc al missatge per a la Jornada Mundial del Migrant i del Refugiat [JMMR] de 2021 i desenvolupats pel Dicasteri per al Servei del Desenvolupament Humà Integral en el document *Orientacions sobre la pastoral migratòria intercultural*⁸:

- a) «El repte *ad intra* té a veure amb la manera de *viure la catolicitat de la nostra fe*. El primer pas és, per tant, fer espai, eixamplar l'espai de la tenda perquè s'hi pugui incloure tothom, sense divisions o separacions per classes, on tothom pugui preservar les diferències que enriqueixen la comunitat, segons el model de la Trinitat: la unitat de Déu en qui existeixen tres Persones».
- b) «El repte *ad extra* es refereix a la manera de *ser una Església veritablement missionera*. Sortir a l'encontre dels necessitats, els descartats, els marginats, els oprimits... que estem cridats a reconèixer i a cuidar, ja que això és un manament del Senyor. I a través de la caritat i l'amor, animar la conversió del cor, sobretot entre els qui es troben fora de l'Església, ja sigui per elecció pròpia o perquè mai no han escoltat el mis-

⁵ El significat de cada un dels quatre verbs està especificat i descrit al missatge del papa Francesc amb motiu de la Jornada Mundial del Migrant i del Refugiat del 2018.

⁶ El 1914 Benet XV va instaurar el «Dia de l'Emigrant». Des d'aleshores fins a l'actual Jornada Mundial del Migrant i del Refugiat, cada any tots els papes han aportat missatges ben aclaridors sobre això i no només amb motiu de cada Jornada.

⁷ «Ara doncs, ja no sou estrangers o forasters, sinó ciutadans del poble sant i membres de Déu. Formeu un edifici construït sobre el fonament dels apòstols i profetes, que té el mateix Jesucrist per pedra angular. Sobre ell reposa tota la construcció que es va alçant harmoniosament gràcies al Senyor i forma un temple consagrat. Per Jesucrist, també vosaltres heu entrat a formar part de l'edifici, on Déu resideix per la presència de l'Esperit» (Ef 2,19-22).

⁸ DICASTERI PER AL SERVEI DEL DESENVOLUPAMENT HUMÀ INTEGRAL, *Orientaciones sobre la pastoral migratòria intercultural* (EDICE, Madrid 2022) 13-14.

satge salvífic de Jesucrist. Aquesta és una crida a ser una Església inclusiva, en la qual cada ésser humà rep el missatge de salvació en Jesucrist».

6. La integració, que no assimilació, de les persones migrades en l'Església és un dels signes dels temps eclesials més clars. Esperem que aquest document susciti un canvi en la consciència i l'enfocament dels qui conformem el sant poble de Déu. Que ens ajudi a configurar les comunitats del futur, caminant amb el que funciona o replantejant on sigui necessari el model de parròquia i de missió; promovent *amb* els qui ja viuen entre nosaltres i els nous veïns o germans *comunitats acollidores i missioneres*. Conversió personal i pastoral per a viure en harmonia, testimoniar i anunciar junts l'alegria de l'Evangelí.

1. El context

7. L'acció evangelitzadora de l'Església parteix de la realitat concreta en la que els homes i les dones desenvolupen la seva existència, dels seus contextos humans, culturals, socials i històrics. El principi d'*encarnació* de tota acció missionera empeny a fer-se càrrec d'aquesta realitat perquè el missatge evangèlic pugui realment inculturar-se i així ser llum per a totes les persones.

Els discursos i les narratives que escoltem al voltant de la realitat de la migració sovint estan tenyits de biaixos de diferents tons. Des de generalitzar situacions particulars i locals al conjunt de la realitat de la migració, en realitat molt plural, fins a aquells biaixos orientats a l'obtenció de rèdits polítics d'un signe o un altre.

Si, com ens diu el Senyor Jesús, «la veritat us farà lliures» aleshores volem començar aquesta exhortació mirant la veritat de les persones migrades al nostre país, amb una imatge el més aproximada a la realitat que les dades contrastades poden aportar-nos. Només des d'una mirada serena, que fugi tant com es pugui de subjectivitats, i sobretot que mira la realitat humana del migrant a la llum de l'experiència de l'Evangelí, lliure de polaritzacions polítiques, podem trobar els signes amb els quals l'Esperit guï el nostre caminar com a Església.

1.1. La migració i les seves causes

8. Quan el 2007 la CEE va aprovar la reflexió teològico-pastoral *L'Església a Espanya i els immigrants*, el nostre país estava experimentant un procés intens de recepció de població migrant com mai no havia succeït en la seva història recent. Dels 1,6 milions de migrants que hi havia al nostre país el 2000 es va passar als 5,7 milions el 2010. Aquest procés migratori s'ha mantingut constant des d'aleshores, només alentit durant tres anys arran de la crisi internacional de 2008.

El 2023 la població nascuda fora de les nostres fronteres resident a Espanya ascendeix ja a 7,5 milions de persones, prop del 15 % de la població total del país⁹. No obstant això, a aquesta xifra hauríem d'afegir-hi els més de dos milions de joves i infants de la segona generació de migrants que, si bé han nascut al nostre país i són plenament nacionals, sociològicament estan a cavall entre la població migrada dels seus pares i els seus contemporanis nacionals. Així doncs, la realitat a la qual ens referim en aquest document és la realitat d'una de cada cinc persones que vivim a Espanya, i que ha transformat la societat espanyola, i amb ella, les nos-

⁹ Les dades sociològiques d'aquest apartat es troben al web de l'INE, www.ine.es.

tres diòcesis, parròquies, i comunitats eclesials. Tanmateix, cal mirar més en detall i amb més profunditat com és la migració a la nostra societat i a les nostres comunitats, quins processos socioeconòmics subjauen a aquest fenomen i com tot això ha provocat aquesta transformació a la qual ens referíem.

9. Una de les primeres consideracions que hem de fer és que no totes les situacions migratòries són iguals. Si atenem a la procedència dels migrants ens trobarem d'una banda més de 1,5 milions de persones procedents de les principals economies europees (França, Alemanya, Itàlia, Regne Unit, Bèlgica, Països Baixos, Portugal), la situació de les quals en general és molt diferent socioeconòmicament a la de la immensa majoria dels 3,2 milions de migrants procedents de Llatinoamèrica (amb qui compartim idioma i creences religioses), dels 1,4 milions de l'Àfrica (la majoria del Marroc), dels 800.000 procedents de països de l'est d'Europa, o del mig milió procedent de l'Àsia. El context migratori d'aquests últims grups ve marcat per una dinàmica socioeconòmica en la qual participen tant els països d'emissió com el nostre propi país.

En aquest sentit, el flux migratori procedent d'Hispanoamèrica, Àfrica, Àsia i Europa de l'Est és part de la dinàmica de globalització en la qual el nostre país ha entrat de ple en les últimes dècades com una de les vint economies més desenvolupades del món. I un dels efectes d'aquest procés de globalització és que, igual que a totes les economies avançades inserides en una transformació tecnològica, al nostre país s'ha generat una demanda de mà d'obra per a determinats sectors (agricultura, hostaleria, construcció, o servei domèstic) que els treballadors nacionals no estan disposats a cobrir per la seva menor remuneració o per les seves condicions laborals. En certa mesura això explica per què, malgrat tenir una elevada taxa de desocupació, a l'economia espanyola encara hi ha milers de llocs de treball d'aquests sectors menys tecnològics sense cobrir. Aquests llocs de treball no coberts suposen una crida de mà d'obra al mercat internacional disposada a ocupar-los, ja que els salaris que s'hi perceben són significativament més grans que els que podrien obtenir als seus països d'origen. Així doncs, com qualsevol estudi seriós corrobora, el mantra «els immigrants treuen llocs de treball» no resisteix el contrast amb les xifres reals, ja que la nostra economia demana, perquè ho necessita, una gran quantitat de mà d'obra migrant, sense la qual l'exitós exercici d'aquesta no s'hauria produït. Els migrants no només són una amenaça laboral per a la ciutadania espanyola, sinó que són un recurs valuós i necessari del qual depenem, sobretot quan estan laboralment qualificats.

10. D'altra banda, les persones migrades no només venen al nostre país perquè demanem mà d'obra, sinó també perquè als seus països d'origen s'han desenvolupat processos econòmics dins d'aquest context de globalització que els empenyen a haver de migrar. Abandonar el país, la llar, la família i els amics és una decisió en la immensa majoria dels casos motivada per la necessitat. La integració de les economies emissores en el context internacional ha suposat la desaparició de gran part de la mà d'obra que s'utilitzava tradicionalment en el sector primari, que, tanmateix, no ha estat absorbida per l'incipient sector industrial i terciari d'aquests països emissors. I així, s'ha generat una força de treball amb poques possibilitats d'ocupació als països d'origen que tenen un incentiu molt fort per a migrar. Cal assenyalar que en aquest procés de transformació de les economies dels països emissors, Espanya ha tingut un paper destacat, ja que el nostre país és el segon país en volum d'inversió estrangera a Llatinoamèrica, tenint les empreses espanyoles un gran protagonisme en la transformació d'aquestes economies.

1.2. Integració de les persones migrades en la societat

11. Pel que fa a la distribució geogràfica de la migració, la població migrada s'ha concentrat especialment al llarg de l'arc mediterrani, a les grans urbs i les seves àrees metropolitanes (Madrid, Barcelona, Alacant, València, Màlaga, etc.). No obstant això, avui és difícil trobar un poble a Espanya en el qual no hi visquin una o diverses famílies migrades.

Així, la realitat de la migració té particularitats en les diferents diòcesis. En algunes és gran el número d'estrangers que escullen Espanya com a país de residència o per a la seva jubilació. Aquestes persones també han migrat, encara que no ho fessin per raons econòmiques, per tant, les considerarem igualment destinatàries de les propostes d'aquest document. Si a les grans urbs la migració s'insereix en el sector serveis, a les diòcesis amb grans explotacions agràries i ramaderes els migrants s'utilitzen com a mà d'obra agrícola i ramadera, a vegades temporera. Si en la majoria dels casos els migrants arriben a través dels aeroports, a les diòcesis de frontera, per contra, han d'afrontar les terribles circumstàncies dels qui arriben per la ruta atlàntica i mediterrània. Aquesta realitat donaria peu a una reflexió conjunta entre diòcesis que comparteixen circumstàncies i reptes similars fomentant l'intercanvi, la coordinació i les bones pràctiques. Sense oblidar la conveniència d'atendre la peculiaritat de ciutats com Ceuta o Melilla, i la importància de connectar amb altres diòcesis més al sud com Tànger, Rabat, la prefectura del Sàhara Occidental i altres del nord-est africà concernides per la ruta atlàntica.

12. Un estudi presentat per Càritas Espanyola en col·laboració amb l'Institut Universitari d'Estudis sobre Migracions de la Universitat Pontifícia de Comillas ens mostra com la població d'origen immigrant està fortament arrelada a Espanya¹⁰. La gran majoria de les persones migrades porten més de deu anys al nostre país, amb una edat mitjana de 37 anys enfront dels 45 anys dels nacionals i una taxa de natalitat d'1,35 %, enfront del 0,6 % dels nacionals; han format les seves famílies aquí i han escollit el nostre país per a desenvolupar el seu projecte vital. Els migrants han contribuït així a pal·liar l'hivern demogràfic que experimenta la població autòctona, la taxa de natalitat de la qual el 2022 se situava en l'1,19 %, lluny del 2,1 % necessari per a la reposició generacional.

No obstant això, aquest arrelament en la nostra societat no es correspon amb una equiparació socioeconòmica amb la població autòctona. Les persones migrades pateixen índexs més grans de desocupació o subocupació, accedeixen amb menor intensitat a les polítiques socials, i pateixen una vulnerabilitat social més gran. L'ingrés mitjà per llar de la població migrada és el 50 % del corresponent a les llars d'origen autòcton, ancorant les llars a un alt risc de pobresa i exclusió. Aquesta vulnerabilitat s'accentua en el cas de les persones estrangeres en situació irregular, ja que pateixen més vulneracions de drets, fet que provoca que l'exclusió social els afecti tres vegades més.

13. En aquest sentit la població migrada s'ha integrat majoritàriament dins de les classes populars natives, compartint barris, serveis socials i espais vitals, tot això dins d'una precarietat laboral, una vulnerabilitat constant i un elevat risc de pobresa i exclusió. No obstant això, i en contra de la imatge estereotipada, la població migrada es beneficia proporcionalment molt menys dels programes de protecció social. Només el 15 % dels migrants desocupats percep alguna prestació enfront del 50 % dels nacionals desocupats i, malgrat l'índex més gran de

¹⁰ AA.VV., *Un arraigo sobre el alambre. La integració social de la població immigrant en España* (Col·lecció d'Estudis 46; Fundació Foessa, 2020).

vulnerabilitat, només el 12,5 % de les llars formades per persones migrades percepen rendes del sistema de protecció pública. És el capital social, el conjunt de relacions i els vincles principalment amb altres compatriotes, però també amb la població autòctona, el que dota els migrants d'una gran resiliència, proveint-los de recursos bàsics —al·lotjament, treball i suport emocional— fonamentals per al seu arrelament i desenvolupament.

Així doncs, a la llum d'aquestes breus dades assenyalades, podem afirmar que la presència de població migrada no és quelcom circumstancial, sinó que s'ha convertit en un tret definitori de la nostra societat, en la qual la gran majoria de les persones han vingut per a quedar-se, formant aquí les seves famílies, desenvolupant els seus processos vitals i participant substancialment en la dinàmica social del nostre país. La societat espanyola s'ha transformat així en una societat més diversa en les seves procedències geogràfiques i culturals, però també en les seves arrels religioses (catòlics, protestants, ortodoxos, musulmans, etc.), un aspecte fonamental que cal tenir en compte de cara a una acció pastoral que vulgui ser realment missionera i evangelitzadora, que va sent cada vegada més ferment i paràbola d'interculturalitat¹¹.

14. Com a conclusió, la població migrada està força ben arrelada en la nostra societat i gaudeix en general d'una integració bona però millorable, sobretot en alguns contextos geogràfics o socials. Sens dubte, a aquest clima de convivència fonamentalment cordial i pacífic ha contribuït el consens entre els principals actors socials —institucions, la majoria de partits polítics, sindicats, ONG— rebutjant la propagació pública de discursos hostils i racistes, que alguns actors polítics utilitzen per als seus interessos.

Les relacions entre la població migrada i la nativa són cada vegada més habituals. Encara que persisteixi un cert distanciament i segregació, les xarxes socials d'ambdues poblacions es van integrant paulatinament. No obstant això, estudis de Càritas adverteixen sobre la conflictivitat latent en alguns barris i alerten sobre el desafiament identitari de la segona generació. De vegades, trobem nuclis de migrants, europeus o d'altres continents, agrupats en zones de residència on se senten més recolzats, amb el risc d'aïllar-se en bombolles segons la procedència, religió, posició econòmica o nacionalitat. Aquesta segregació socioeconòmica i ètnica d'una part de la població migrada pot semblar com una dificultat per a la inclusió o, de vegades, ser percebuda com a amenaça per a la pau social, per tant, reclama en tots més esforços per a construir una societat més justa i fraterna, una veritable *cultura del trobament*¹².

2. Viure la catolicitat

2.1. Reconèixer l'aportació dels migrants

15. Una lectura creient del context social discernit des del criteri de la catolicitat no ignora dificultats en la convivència, però ressalta i ajuda a reconèixer la valuosa aportació de les persones migrades a la nostra societat i la nostra Església:

- a) *Treball.* En primer lloc, les persones migrades aporten el seu treball per al desenvolupament del país d'acollida i fins i tot del país d'origen a través de les remeses de

¹¹ De fet, les comunitats catòliques també s'han transformat i revitalitzat per la presència de persones migrades: ho veiem a les catequesis, a les celebracions, als seminaris, a les cases de consagrats, etc.

¹² *Carta encíclica Fratelli tutti sobre la fraternitat i l'amistat social*, 30.

diners que envien a les seves famílies. Com diu el papa Benet XVI: «Obviament, aquests treballadors no poden ser considerats una mercaderia o una mera força laboral»¹³. D'altra banda, hem de tenir en compte que, la majoria de les vegades, desenvolupen feines que altres persones del propi país receptor es resisteixen a realitzar. En aquest sentit, «poden contribuir al benestar i al progrés de tots»¹⁴. Sobretot, quan se'ls possibilita l'accés a un treball digne i no sotmés a l'economia submergida, o s'homologuen les seves titulacions per a la inclusió laboral més específica.

- b) *Creixement personal*. La seva presència ens ofereix també una oportunitat de créixer com a persones, ja que «ens ajuda a recuperar algunes dimensions essencials de la nostra existència cristiana i de la nostra humanitat, que corren el risc d'adormir-se amb un estil de vida ple de comoditats». Ells demostren el valor de realitats com la perseverança, l'austeritat, l'alegria, el sacrifici, la laboriositat. Tampoc hem de menysprear, com ens diuen els bisbes de les Illes Canàries parlant dels joves amuntegats als seus centres d'acollida, que rejoyeneixen la vella Europa i «ens obren al desafiament de la diversitat, que té tant a veure amb el Déu Trinitat»¹⁵. Per tant, en interessar-nos per ells, ens interessem per nosaltres mateixos. Tenint cura d'ells, tots creixem¹⁶.
- c) *Apropament a Déu*. Des del punt de vista cristià, l'aportació més gran que ens fan té a veure amb la fe. Com ens recorda el papa Francesc, la migració no està separada de la història de la salvació, és més, «en forma part». A les migracions veiem l'«acció providencial de Déu amb vista a la comunió universal»¹⁷. Els migrants ens poden apropar a Déu i fer que termes teològics clàssics com alliberament, èxode, pobres, vídues... cobrin nova actualitat i força. Molts ens han transmès com Déu ha anat apareixent en les seves vides donant-los impuls i esperança, de manera que han pogut encarar pasqualment les traves que se'ls van presentant pel camí. «Amb ells aprenem a viure els dolors de la vida, però en clau d'eternitat, en marxa [...], a la recerca de la ciutat futura»¹⁸.
- d) *Orientació per a trobar-lo*. El mateix Senyor que un dia va cridar els deixebles perquè estiguessin amb ell, continua convidant-nos avui a buscar el seu rostre, perquè el coneguem millor, i perquè puguem identificar-lo en els nostres germans empobrits o exclosos. I, ja que ell també va ser migrant, desitja que el descobrim i auxiliem de forma especial en els qui han hagut d'abandonar la seva terra. D'aquesta manera, la diversitat que aporten les persones o famílies migrades es converteixen en «condició de possibilitat per a experimentar aquest Déu que, migrant, abraça la multiplicitat ja que és essencialment trinitari»¹⁹. El mateix podem dir de la frontera, lloc que traspassen amb facilitat la informació i el capital, però que fàcilment es tanca a les persones.

¹³ BENET XVI, *Caritas in veritate*, 62.

¹⁴ FRANCESC, Missatge per a la Jornada Mundial del Migrant i del Refugiat 2016.

¹⁵ OBISPOS DE CANARIAS I NIVARIENSE, Carta pastoral *Escuchar el eco de Lamapedusa en las Islas Canarias* (15-11-2021).

¹⁶ FRANCESC, Missatge per a la Jornada Mundial del Migrant i del Refugiat 2019.

¹⁷ FRANCESC, Missatge per a la Jornada Mundial del Migrant i del Refugiat 2018.

¹⁸ Mons. José COBO, pliego *Vida Nueva* 3.327, 8.

¹⁹ *Ibid.*, 26.

Doncs bé, Jesús les travessa, les denuncia i ens convida a escoltar el seu crit i la seva crida a crear ponts, no murs.

- e) *Profetisme*. Molts migrants són profetes del clam de Déu que despulla una religiositat desencarnada o un sistema polític i econòmic excloent, i el més salvatge capitalisme que no té misericòrdia amb els més pobres... «Els migrants denunciïn de les societats el marcat individualisme»²⁰.
- f) *Creixement de la comunitat*. «En la trobada amb la diversitat dels estrangers [...] se'ns dona l'oportunitat de créixer com a Església, d'enriquir-nos mútuament». Fins i tot als llogarets més petits i aïllats fàcilment podem trobar persones arribades d'altres terres. La seva presència ens interpel·la i ens empeny a treballar per una Església cada vegada més inclusiva. L'Església està cridada a sortir a les perifèries existencials per a guarir el ferit, per a buscar el perdut, sempre «disposada per a acollir tothom»²¹.

2.2. La migració és un signe dels temps

16. La mobilitat humana és un fenomen que sempre ha existit a totes les societats. Actualment és considerat com un dels trets que permet descriure el canvi d'època al qual assistim. Per a l'Església constitueix un desafiament particular per les dimensions que ha adquirit; i per les situacions de dolor i patiment que amb freqüència engloba. A l'Església ens referim a les migracions com una emergència de caràcter social, però de repercussions teològiques en el seu significat. El papa Francesc la considera com a expressió de la força inevitable de la globalització (*Fratelli tutti*, 138), com a tret inequívoc del nostre temps (*Christus vivit*, 91) i de les dècades futures: «Les migracions constituïran un element determinant del futur del món»²². Més en concret afirma:

Durant els meus primers anys de pontificat he manifestat diverses vegades com em preocupa la trista situació de tants emigrants i refugiats que fugen de les guerres, de les persecucions, dels desastres naturals i de la pobresa. Es tracta de manera indubtable d'un «signe dels temps»²³.

Aquesta descripció dona continuïtat a un llarg seguit d'afirmacions en el mateix sentit: el Concili Vaticà II (*Gaudium et spes*, 6); sant Joan Pau II (*Erga migrantes caritas Christi*, 14) o Benet XVI (*Caritas in veritate*, 62)²⁴.

Davant les migracions, tenim una tasca i un gran repte per expressar en la nostra pastoral: ser fidels al desig i al mandat del Senyor Jesús de reunir en una sola família tots els pobles, constituint-nos en signe que anticipi el futur i presentant-nos com a model de referència per a la societat futura, sent una fraternitat que il·lumini tothom sobre com arribar a aconseguir la unitat dels pobles diversos. Es tracta d'ajudar-nos a no confondre unitat amb uniformitat, harmonitzant universalitat i ciutadania, identitat i diversitat cultural i religiosa.

²⁰ *Ibid.*, 29-30.

²¹ FRANCESC, Missatge per a la Jornada del Migrant i del Refugiat 2021.

²² FRANCESC, *Discurs al Cos diplomàtic acreditat davant la Santa Seu* (11-1-16).

²³ FRANCESC, Missatge per a la Jornada Mundial del Migrant i del Refugiat 2018; cf. FRANCESC, Exhortació apostòlica postsinodal *Amoris laetitia* sobre l'amor en la família (19-3-16).

²⁴ Cf. FRANCESC, Missatge per a la Jornada Mundial del Migrant i del Refugiat 2016.

2.3. La credibilitat pel testimoni

17. L'Església porta la protecció de la dignitat de la persona i l'hospitalitat en el seu ADN des dels inicis. Així ho reflecteix la seva Doctrina Social arrelada en les Sagrades Escripures, tant de l'Antic com del Nou Testament²⁵.

Per tant, aquest és el nostre punt de partida:

Cada ésser humà que es veu obligat a deixar la seva pàtria a la recerca d'un futur millor, el Senyor el confia a l'amor maternal de l'Església. És una gran responsabilitat que l'Església vol compartir amb tots els creients i amb tots els homes i dones de bona voluntat, que són cridats a respondre amb generositat, diligència, saviesa i amplitud de mires —cadascú d'acord amb les seves possibilitats— als nombrosos desafiaments plantejats per les migracions contemporànies²⁶.

Sabem que el fenomen migratori es caracteritza per la complexitat²⁷. No hi ha situació social que resulti fàcil d'interpretar i menys senzilla encara és la tasca d'oferir una solució. El Concili Vaticà II va assenyalar la importància que tota reflexió partís de l'«autonomia de la realitat» que reconeix l'existència de «lleis i valors propis» en tot allò creat i, per tant, en el que correspon a la vida social (*Gaudium et spes*, 36). Això convoca a un continu diàleg amb la sociologia, l'economia, la politologia i altres ciències humanes.

18. En aquest debat, a l'Església no li correspon ni oferir una conclusió concreta, ni tan sols proposar una solució amb valor universal que resolgui tots els casos. La seva comesa és l'anàlisi de tota circumstància social i tractar d'«esclarir-la mitjançant la llum de la paraula inalterable de l'Evangeli, deduir principis de reflexió, normes de judici i directrius d'acció segons els ensenyaments socials de l'Església» (*Octogesima adveniens*, 4).

Aquestes s'ofereixen com a llum que pugui contribuir a la causa comuna de la pau. Així, l'autoritat de l'Església radica en la qualitat de les seves propostes i en la credibilitat del seu testimoni, com a institució, com a comunitat de creients i de manera particular en la vida de cada batejat (cf. *Deus caritas est*, 28). El nostre món necessita, sobretot, testimonis.

En aquest horitzó, el poble de Déu es preocupa per tot allò que està impregnat de patiment, ja que es tracta de la creu, on es fa present Jesucrist i on opera la força del Ressuscitat. Les migracions constitueixen, així, un dels principals dolors en el moment actual i poden ser interpretades com a manifestació de les *estructures de pecat* (*Sollicitudo rei socialis*, 36). Es tracta de dinàmiques o estils de vida que hem normalitzat, egoisme, estretor de mires, càlculs polítics errats, decisions econòmiques imprudents, als quals ens hem acomodat, fins i tot amb la nostra pregària, donant per fet que són realitats immutables. D'aquesta manera ja hi participem mitjançant un exercici tàcit de la nostra llibertat. Diagnosticar el mal moral és també identificar adequadament, a nivell de conducta humana, el camí que cal seguir per a superar-lo.

2.4. Cultura de la vida

19. La centralitat de la persona ve donada per ser creada a *imatge i semblança* de Déu, per la seva particular naturalesa que la fa *capax Dei* —capaç de Déu—. Aquest privilegi li confereix un valor central en el conjunt de la creació que denominem dignitat. No suposa minusvalora-

²⁵ CEE, XC Assemblea plenària, *L'Església a Espanya i els immigrants*, 21-41.

²⁶ Cf. FRANCESC, Missatge per a la Jornada Mundial del Migrant i del Refugiat 2018.

²⁷ FRANCESC, Missatge per a la Jornada Mundial del Migrant i del Refugiat 2023.

ció de tot allò creat, animat o inanimat, que és contemplat en l'òptica de la cura, però sí un reconeixement particular a l'individu que és portador d'un do privilegiat, el de la vida, que és considerat com a tresor que ha de ser custodiat.

Som temple de l'Esperit (1Co 6,19) que requereix una valoració i protecció de la vida en totes les etapes, des de la gestació fins a la mort. Abraçar la «cultura de la vida» en totes les circumstàncies que componen una biografia ens porta a dir que no és tolerable que es continuï deixant morir les persones a les fronteres o en el seu intent de creuar-les, als deserts, al mar o en qualsevol de les situacions que implica el viatge dels migrants. Moltes de les rutes que segueixen són trampes mortals, llocs de violència i abusos freqüents. Per això hem de treballar per a vigilar que, en elles, tota vida humana i els seus drets fonamentals siguin custodiats. Per això denunciem i ens oposem a les màfies de tractants d'éssers humans que es lucren amb el patiment de les persones al llarg de les rutes migratòries; han de ser combatudes amb les eines de qualsevol estat de dret. També ens entristeix constatar de vegades que algunes persones migrades en el seu afany de sobreviure o prosperar puguin arribar a lucrar-se de la precarietat dels seus semblants en espais habitacionals, de treball o d'acollida, etc.

Afirmem el valor i la protecció de la vida dels migrants, refugiats o desplaçats, en coherència i continuïtat amb el primer i inherent dret natural que és el de néixer. La defensa de la dignitat humana i la fraternitat que Jesús va predicar ens alerta contra la indiferència que endureix les consciències i ens deshumanitza. La indiferència també mata. Aprenquem a no posar-nos «de costat», sinó del costat d'entitats i persones que salven i rescaten vides.

2.5. Criteris d'acció

20. Proponem a continuació alguns criteris d'acció per a emmarcar la pastoral amb migrants:

El dret a no haver de migrar

Aquesta convicció constitueix l'horitzó del plantejament eclesial en la lògica del desenvolupament humà integral: «En la seva essència, migrar és expressió de l'anhel intrínsec a la felicitat precisament de cada ésser humà, felicitat que és buscada i perseguida»²⁸. Aquesta és la manifestació d'una vocació inherent a l'ésser humà que ha de ser el primer responsable de la consecució del desenvolupament en la seva pròpia persona: «En els dissenys de Déu, cada home està cridat a promoure el seu propi progrés, perquè la vida de tot home és una vocació donada per Déu per a una missió concreta» (*Populorum progressio* [PP], 15).

En un ordre social just, que respongui al desafiament catòlic que «el desenvolupament és el nou nom de la pau» (PP 83), l'ordre internacional està en l'obligació moral de posar les condicions perquè totes les regions del món siguin un espai propici per a la vida que tota persona mereix, salvaguardada pel bé comú estatal i pel bé comú internacional. Aquesta reivindicació justifica l'afirmació del dret a no haver de migrar: «Crear condicions concretes de pau, pel que fa als emigrants i refugiats, significa comprometre's seriosament a defensar abans que res el dret a no emigrar, és a dir, a viure en pau i dignitat a la pròpia pàtria»²⁹.

En tot cas, el dret a migrar també passa per fer-ho de forma segura, salvaguardant la dignitat de les persones en mobilitat. Actualment aquest dret no està garantit i en conseqüència són

²⁸ FRANCESC, *Discurs als participants en el Fòrum Internacional Migracions i Pau* (21-2-17).

²⁹ Sant JOAN PAU II, Missatge per a la Jornada Mundial del Migrant 2004, 3; cf. FRANCESC, *Fratelli tutti*, 38, 129.

moltes les vides que es perden i el patiment que es genera a migrants i refugiats. Com afirma Francesc:

Mentre treballem perquè tota migració pugui ser fruit d'una decisió lliure, estem cridats a tenir el màxim respecte per la dignitat de cada migrant; i això significa acompanyar i governar els fluxos de la millor manera possible, construint ponts i no murs, ampliant els canals per a una migració segura i regular³⁰.

El dret a poder decidir en llibertat si migrar o quedar-se al propi país requerirà també del concurs de les nacions i la bona governança. D'una banda, la responsabilitat dels governants cridats a exercitar la bona política al servei de tots; de l'altra, les ajudes econòmiques que afavoreixin l'educació i l'ocupació, la reducció de les sancions i la condonació de deute als països més desfavorits. En resum, el dret a no migrar s'assegura en la mesura que cada país pugui treballar globalment i honestament, per a garantir condicions de benestar i desenvolupament dels seus propis ciutadans.

El dret a migrar i a la ciutadania mundial

21. En el context ja descrit és necessari recordar la llarga tradició que submergeix les seves arrels en el pensament de Lleó XIII i que va ser explicitat per Pius XII i reiterat pels pontífexs posteriors: el dret a la migració.

L'Església el reconeix a tot home, en el doble aspecte de la possibilitat de sortir del propi país i la possibilitat d'entrar en un altre, a la recerca de millors condicions de vida. Per descomptat, l'exercici d'aquest dret ha de ser reglamentat, perquè una aplicació indiscriminada ocasionaria dany i perjudici al bé comú de les comunitats que acullen el migrant³¹.

Com a concreció d'aquest seria necessari especificar-ne un segon, el reconeixement d'un nou estatut:

La pertinença a la família humana atorga a cada persona una espècie de *ciutadania mundial*, fent-la titular de drets i deures, donat que els homes estan units per un *origen i suprem destí comuns*. N'hi ha prou amb que un infant sigui concebut perquè sigui titular de drets, mereixi atenció i cures, i que algú hagi de proveir-ho³².

Aquestes afirmacions, profètiques en el moment en què van ser enunciades, han anat adquirint més pes per la realitat que s'imposa i que dictamina en quina mesura un projecte és una resposta pràctica o expressió d'ideologia. El programa dels drets humans, en aquest sentit, sense deixar de ser una eina valuosa, ha d'acollir el desafiament d'una transformació d'acord amb les exigències actuals: incorporar els deures, sense els quals els drets poden convertir-se en escut d'egoïsmes, la primacia de la persona davant de les estructures polítiques i el sentiment nacional, la necessitat d'estructures polítiques que responguin als desafiaments globals.

La necessitat d'una autoritat mundial

22. L'Església, des de *Rerum novarum*, proposa que la convivència estigui regulada per alguna institució de caràcter polític. Això és una realitat reconeixible en els estats, en les regions que el componen, fins i tot tenim experiències internacionals en estructures com les de la Unió Europea. La forma d'organitzar la política en la clàssica forma de l'Estat-nació-frontera resul-

³⁰ FRANCESC, Missatge per a la Jornada Mundial del Migrant i del Refugiat 2023.

³¹ FRANCESC, Missatge per a la Jornada Mundial del Migrant i del Refugiat 2021.

³² Sant JOAN PAU II, Missatge per a la XXXVIII Jornada de la Pau (1-1-2005).

ta del tot insuficient en el nostre context globalitzat. En tenim constància pels problemes medioambientals, per experiències com la del covid-19, per l'afectació que els conflictes internacionals, com la invasió d'Ucraïna o els conflictes i desastres en països de l'Àfrica, en nosaltres.

L'Església ha assenyalat des de fa dècades que la regulació de les migracions requereix l'establiment d'una forma d'autoritat mundial: «els Estats no poden desenvolupar pel seu compte solucions adequades ja que les conseqüències de les opcions de cada un repercuteixen inevitablement sobre tota la comunitat internacional» i reclama «una legislació (*governance*) global» per a les migracions» (FT 132). Una governança que se centri menys en la ideologia i més en la dignitat de la persona i el bé comú, articulats amb factors econòmics i demogràfics per a arribar a millors polítiques, com ja havia precisat amb més detall Benet XVI a *Caritas in veritate*³³.

El *dret a no haver de migrar* que reclama l'Església constitueix la principal regulació per als fluxos migratoris. Encara que no sigui l'únic factor que influeix en la mobilitat humana, la possibilitat de tenir una vida en pau i amb futur en el propi país és una mesura molt eficaç per a evitar les tragèdies que contemplem de manera sistemàtica. L'Església també comprèn la identitat de cada Estat, del bé, de la seva cultura, que han de conservar com a tresor:

Si bé és cert que els països altament desenvolupats no sempre poden absorbir tots els que emigren, cal reconèixer, però, que el criteri per a determinar el límit de suportabilitat no pot ser la simple defensa del propi benestar, descurant les necessitats reals dels qui tristament es veuen obligats a sol·licitar hospitalitat³⁴.

23. En la interacció amb la societat i el conjunt de les nacions, l'Església ofereix la seva col·laboració sempre des del principi de subsidiarietat. No només perquè els seus recursos són limitats, sinó perquè és competència dels Estats i les diverses administracions públiques destinar fons econòmics i exercir el seu deure d'atenció a migrants i refugiats segons els paràmetres de dignitat i els respectius marcs legislatius i tractats i acords europeus o internacionals. En aquest debat, l'Església no escatima en afavorir propostes i consensos que atorguin la màxima protecció a la vida, la dignitat i el bé comú.

En aquest sentit convé recordar:

Les nacions més riques tenen l'obligació d'acollir, tant com els sigui possible, l'*estranjer* que cerca la seguretat i els recursos vitals que no pot trobar en el seu país d'origen. Els poders públics vetllaran perquè es respecti el dret natural que posa l'hoste sota la protecció dels qui el reben. Les autoritats polítiques, amb vista al bé comú, del qual tenen la responsabilitat, poden subordinar l'exercici del dret d'immigració a diverses condicions jurídiques, principalment en allò que fa referència al respecte dels deures dels emigrants amb el seu país d'adopció. L'immigrat té l'obligació de respectar amb reconeixença el patrimoni material i espiritual del país que l'ha acollit, d'obeir les seves lleis i de contribuir a les seves càrregues (*Catecisme de l'Església Catòlica*, 2241).

L'horitzó de la cultura de l'encontre

24. La cultura de l'encontre és una nomenclatura necessària per a la comprensió del magisteri del papa Francesc. És una expressió de fe en la força de Pentecosta en la nostra espiritualitat, i

³³ BENET XVI, *Caritas in veritate*, 67.

³⁴ Sant JOAN PAU II, Missatge per a la Jornada Mundial de les Migracions 2001.

de la comunió com a tret identificatiu de Déu que es manifesta entre nosaltres. Aquesta cultura de l'encontre busca la superació de fronteres ideològiques i té diversos nivells d'expressió. Comença a teixir-se en les trobades quotidianes de la nostra família, en el nostre veïnatge, en les nostres comunitats parroquials... En el pla social s'expressa en la creació de cultures acollidores: «Exhorto els països a una generosa obertura, que en lloc de témer la destrucció de la identitat local sigui capaç de crear noves síntesis culturals» (EG 210).

Aquest tipus de plantejaments no són propostes intel·lectuals estèrils sinó la constatació de la nostra pròpia història, costums i trets identificatius. La nostra cultura és fruit del diàleg o de diferents sensibilitats que han anat entreteixint una bella identitat que crida l'atenció per la seva riquesa que sorgeix de la creació de síntesis sobre les tradicions precedents. Requereix diàleg, processos regulats i no espontanis o sotmesos als influxos mediàtics i que siguin encoratjats per una profunda conversió personal i col·lectiva:

Cal que hi hagi per part de tots un canvi d'actitud envers els immigrants i els refugiats, el pas d'una actitud defensiva i recelosa, de desinterès o de marginació —que, al cap i a la fi, correspon a la «cultura del rebuig»— a una actitud que posi com a fonament la «cultura de l'encontre», l'única capaç de construir un món més just i fraternal, un món millor³⁵.

L'Església és catòlica

25. Enmig d'aquest món, l'Església mostra la seva catolicitat vivint la universalitat del gènere humà mitjançant el desenvolupament de la fraternitat que prové de l'acció de Jesús ressuscitat. Actualment viu en un context condicionat per una globalització sense regles i únicament de naturalesa econòmica, que fomenta la cultura del descart, la crisi climàtica i fa augmentar la desigualtat tant entre països com dins d'ells. Això marca una forma d'estar en el món i condiciona la nostra pròpia forma d'organitzar la vida, els desplaçaments, la mobilitat i les relacions econòmiques i socials. No estarem cridats a buscar junts alternatives i a proposar amb més vigor una cultura de la sobrietat i la solidaritat?

El nostre repte aleshores consisteix en veure com caminem críticament i constructivament com a Església en aquest context. A la llum de l'Evangelí i la doctrina de l'Església, estem cridats a habitar la globalització construint la «civilització de l'amor», segons la bella fórmula de sant Pau VI, recollida i ampliada per sant Joan Pau II³⁶. Això implica viure la fraternitat universal com una manera de prefigurar la humanitat «unida en Crist». El seu principi fonamental està en el cor humà transformat des de la font de vida del cor de Crist i participant-ne, sent així sagrament de salvació per als nostres germans.

Fer una pastoral on la diversitat en harmonia sigui la manera de caminar junts

26. A la societat on estem inserits, les diverses visions sobre les maneres d'entendre el món, la vida, l'organització de la societat, els drets i les responsabilitats individuals i col·lectives conviuen gairebé sense diàleg entre elles. En un ambient tan plural, que sovint també es reflecteix en diferents comprensions de l'Església i la seva missió al si de la societat, podem aportar un element que possibilita la unitat i l'ancoratge en un punt comú. En la diversitat sobresurt una identitat comuna: la radical dignitat que Déu ens atorga. Aquesta dignitat és

³⁵ FRANCESC, Missatge per a la Jornada Mundial del Migrant i del Refugiat 2014 (5-8-13) 10. Cf. FT 133.

³⁶ Sant JOAN PAU II, Audiència general (15-12-1999).

l'afirmació comuna des de la qual podrem dialogar. Sense ella és difícil acoblar les diferències amb harmonia. Amb ella podrem dialogar amb altres visions i construir nous projectes socials.

Partim de la convicció que Déu, Trinitat relacional, és qui ens defineix i ens relaciona. Així la nostra manera de viure la fraternitat s'expressa singularment quan preguem i diem junts: «Pare nostre». Això significa immediatament que ens reconeixem germans. La diversitat en harmonia és el camí.

El poble de Déu és «catòlic», així es desenvolupa en cada pastoral

27. La pastoral amb migrants té l'encàrrec singular de fer present la crida a encarnar, en la diversitat de les nostres societats interconnectades i revitalitzades amb les migracions, la unitat del gènere humà que ve del mateix Déu. Per això, cal dialogar amb cada aspecte de la pastoral contínuament, habilitar processos consensuats entre les diverses pastorals, establir ponts entre els agents de pastoral.

A nivell social, es tracta d'harmonitzar la diversitat, els drets i els deures derivats del concepte de ciutadania amb la necessitat de cuidar les identitats nacionals sense que siguin excloents.

Tant a les zones rurals com a les més urbanes o cosmopolites ja emergeix un nou rostre de la societat i de l'Església, enmig d'aquesta pluralitat i moltes vegades en minoria creativa o fragilitat, cada comunitat pot contribuir a realitzar la catolicitat de la presència de l'Església. Això requereix cultivar l'art d'integrar l'un i el múltiple en cada lloc. Viure sempre al ritme de l'Esperit Sant.

L'aventura de transitar críticament la globalització com a Església amb la confiança posada en el Déu de Jesús requereix, a més dels criteris d'acció, orientacions per a transformar la nostra acció pastoral en clau de conversió personal, pastoral i missionera.

3. Orientacions per a la conversió personal i pastoral

28. Aquesta exhortació serà útil en la mesura que iniciï o acompanyi processos de conversió personal i pastoral que, no sent senzills, encara són necessaris. Quantes persones migrades ens ensenyen el valor de la fortalesa per a buscar la vida digna que els correspon (*Gaudium et spes*), la força de la seva fe (*Spes salvi*) i de la constància quan s'aferren als seus somnis i són responsables del seu propi desenvolupament (*Populorum progressio*). Amb ells també aprenem la importància de recolzar-nos mútuament per a «no cansar-nos de fer el bé» (Ga 6,9) i d'aquesta manera, reaccionar enfront del desànim o la paràlisi produïda tant pels pecats d'alguns membres de l'Església com pels propis pecats, com l'accentuació de l'individualisme, la crisi d'identitat, la caiguda del fervor, la desil·lusió, la tristesa, el pessimisme estèril, l'accedia egoista i la mundanitat espiritual³⁷.

3.1. Tornar a Jesucrist

29. Per a evitar quedar atrapats en el bucle de la inèrcia o el desànim, el programa de l'Església consisteix sempre en tornar a *Jesús*³⁸, de manera que tota activitat pastoral adquireix sentit en la mesura en que ens fa viure més arrelats en el Senyor i la vida de gràcia, així

³⁷ Cf. FRANCESC, *Evangelii gaudium*, 76, 78, 83, 85, 97.

³⁸ Sant JOAN PAU II, Carta apostòlica *Novo millennio ineunte*, 29.

com créixer en l'amistat amb Jesús, l'alegria de la fe. L'Evangeli és una escola per a aprendre a veure-hi, a mirar amb el cor. Per això una de les preguntes més commovedores i necessàries de l'Evangeli és la d'aquells que durant la seva vida no van saber veure-hi: «Senyor, quan et vam veure?» (Mt 25,37-44). Tota activitat pastoral de les comunitats cristianes està al servei d'aquesta pregunta, tracta d'ensenyar-nos a veure-hi i a respondre compassivament al que tenim davant, preparant un futur a les generacions futures, escoltant ja les seves demandes.

Tornar a Jesús requereix tenir cura de l'experiència de Déu, una espiritualitat madura que ens sustenti, una mística, un estil de vida i de relació amb Déu Trinitat i amb el seu poble sant. Una espiritualitat centrada en Jesús que no porti a la compassió i l'hospitalitat no és realment cristiana, serà una altra cosa, un sucedani. La compassió busca el bé últim de tothom, és sempre inclusiva sobretot amb els invisibles, sap mirar, escoltar, donar veu, acariciar, cuidar, protegir i sortir a buscar el que tants donen per perdut. La compassió tracta de guanyar consciències i d'arribar als cors per portar a Jesús. Les nostres comunitats estan cridades a ser hospitals de campanya, escoles de compassió, referents de bellesa i sentit, que a manera de les «cèl·lules mare» contribueixin a la regeneració del teixit social i ajudin les persones a pensar, sentir, organitzar-se, actuar en el paràmetre del que l'Evangeli i el mateix Jesús anomena regne de Déu.

Per això tota pastoral amb migrants necessita recolzar-se en la vida sacramental i en una espiritualitat de la història de la salvació i l'hospitalitat (Gn 13), on aprenem a trobar el rostre de Déu en les vides i els cors dels nostres germans i germanes migrants. L'eina adequada per a això és la lectura creient de la realitat. Ho recorda Francesc quan diu que tota acció pastoral ha de tenir aquest tret: «A tal fi és important que la catequesi i la predicació incloguin de manera més directa i clara el sentit social de l'existència, la dimensió fraterna de l'espiritualitat, la convicció sobre la inalienable dignitat de cada persona i les motivacions per a estimar i acollir tothom» (FT 86).

3.2. El valor de l'hospitalitat

30. La convivència amb les persones migrades és ocasió per a viure una espiritualitat de passió, discerniment, creativitat, hospitalitat i audàcia (EG 11 i 49). L'experiència ens diu que les nostres societats necessiten obrir-se amb urgència al valor de l'hospitalitat com a principi d'humanització i pont entre les cultures i les persones. El sentit d'aquesta cultura de l'hospitalitat és la trobada, com posa de manifest el papa Francesc a *Fratelli tutti*.

Hospitalitat que, com l'acollida, no és assimilació de l'altre a allò propi, sinó un reconeixement de l'altre en la seva alteritat, en la seva «altretat». És una obertura a l'encontre amb el diferent, reconeixent la seva diferència, dignitat i valor. En l'acollida recíproca es dona un enriquiment mutu amb el que tots sortim guanyant. Això implica aprendre a mirar amb els ulls del bon samarità que és Crist.

El nostre país ja compta amb comunitats que pregunten, celebren, viuen i profetitzen el somni de Déu enfront d'allò que s'ha anomenat «la globalització de la indiferència» (EG 54), que obren pas i ens diuen a tots com és possible plasmar l'harmonia en les diferències. Aquest és el model i el camí, necessitem que n'hi hagi encara moltes més. Practicar la cultura de l'acollida mútua té un valor transformador en les persones, les institucions i les estructures. Requereix cultivar la virtut de la paciència tan necessària per a iniciar o acompanyar els processos, sabent sembrar perquè altres cullin.

3.3. Actituds amb futur

31. Per a continuar amb la transformació de mentalitats i estructures pastorals que guanyin en proximitat i siguin àmbits de comunió viva i participació orientades a la missió (cf. EG 28), proposem aquestes quatre actituds:

- a) La maternitat de l'Església de portes obertes, que valora la relació personal, el valor de l'altre, que en cadascun dels seus membres sap aturar-se a mirar als ulls i escoltar o renunciar a les urgències per a acompanyar a qui ho necessiti (EG 46). L'Església com a família que acull tothom. Comunitats cridades a ser sempre la casa oberta del Pare, que no siguin duanes, sinó escoles d'atencions (EG 46, 47, 49).
- b) La mirada contemplativa, que és una mirada de fe, profunda, sobre el que passa a la vida quotidiana de les persones, les llars, els carrers i les places, les ciutats i els pobles. Déu ja és present entre els nostres conciutadans promovent la solidaritat, la fraternitat, el desig de bé, de veritat, de justícia. Aquesta presència no s'ha de fabricar sinó descobrir, desvelar (EG 71). «Per a aconseguir un diàleg com el que el Senyor va desenvolupar amb la samaritana, al costat del pou, on ella provava de sadollar la seva set (cf. Jn 4,7-26)» (EG 72).
- c) La creativitat per a imaginar espais de trobada, de pregària. Per a suscitar els valors fonamentals i els estils amb característiques novedoses, atractives i significatives per als conciutadans i l'entorn (EG 74).
- d) Sortir de les zones de comoditat per a anar als fòrums i els espais on es protegeix i promou la cultura de la vida i la dignitat humana. Prestant atenció a la multiculturalitat, les perifèries físiques o existencials, amb actitud d'escolta i diàleg. Perquè cada vegada són menys freqüents a les ciutats i a la societat en general els espais de pluralisme i de diàleg entre diferents. Aquesta circumstància empobreix la convivència i insensibilitza la intel·ligència.

3.4. Quin tipus de pastoral amb migrants? Funció de les delegacions/secretariats

32. Encara que parlem de «pastoral amb migrants», convindria anar utilitzant l'expressió «persones migrades», o altres que contribueixin a modificar la percepció col·lectiva i a alliberar els seus protagonistes i els seus descendents del clixé «migrant». Migrar és traslladar-se geogràficament, té un inici i un final. Si no, quan deixarem de considerar una persona i la seva descendència com a migrant, forastera? El llenguatge estructura el pensament, cuidem-lo propiciant un llenguatge que ens apropi més que un altre que ens separi.

A cada Delegació o Secretariat de Migracions se li confia la missió de promoure en cada diòcesi l'acollida, l'acompanyament i la integració de les persones migrades en la vida pastoral i social, vetllant perquè aquesta inclusió sigui efectiva en tots els nivells i àmbits eclesials i socials. Per això és oportú comptar amb un equip i dissenyar un projecte pastoral específic segons el que s'ha expressat en aquesta exhortació o amb les indicacions que complementàriament puguin rebre dels seus bisbes.

33. Pastoral específica no vol dir pastoral paral·lela, molt menys encara—com ens prevé Joan Pau II—«una pastoral marginada per a marginats». Es tracta de dinamitzar la presència de persones migrades o dels qui var ser migrants en la pastoral diocesana. Per tant, pastoral espe-

cífica (amb projecte propi), enquadrada i coordinada en el pla pastoral diocesà, que tindrà en compte les circumstàncies que caracteritzen la situació dels migrants, per a fer-hi arribar la plena missió de l'Església, de la mateixa manera que altres pastorals específiques que s'encarreguen de sectors de població que viuen circumstàncies especials, com la pastoral de la salut, juvenil, penitenciària, etc. Una pastoral per a la que és convenient formar-se adequadament³⁹.

Aquesta pastoral apareix com a atenció a un fenomen complex que necessita una resposta integral⁴⁰. Que s'ha d'abordar des del punt de vista individual o d'atenció immediata, però també en les seves dimensions religioses, socials, i polítiques. Acollir, protegir, promoure i integrar és l'«himne» de fons de la nostra tasca.

La pastoral amb persones migrades comprèn tres àmbits d'actuació irrenunciables:

1.- Acompanyament al migrant com a creient en el seu entorn religiós i eclesial. 2.- El servei a la persona estrangera en les seves necessitats i la seva vocació concreta. 3.- L'atenció pastoral, protecció i cura de les persones i les famílies.

Des d'aquests tres àmbits incidim en la promoció humana integral amb atenció especial a la dimensió religiosa, però sense dicotomies ni reduccionismes d'un signe o un altre.

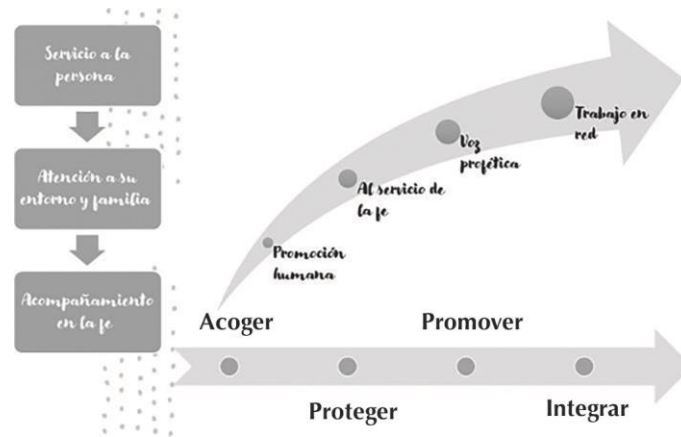
En relació amb el servei a la fe anunciem la bona notícia de Jesús. Si és pastoral no podem deixar de presentar la meta transcendental en la que ens situem: cuidar, acompanyar, madurar l'experiència de fe i la trobada amb el Senyor Jesús.

En relació amb la promoció humana, l'acció pastoral és sensible als «goigs i les esperances» dels migrants i de la societat d'acollida. Tots podem veure el patiment, el disgust i les aspiracions que comporten els fluxos migratoris; per això la pastoral amb migrants treballa compromesament juntament amb altres agents socials pel desenvolupament dels drets humans universals i el concepte de «plena ciutadania» en sintonia amb la Doctrina Social de l'Església (FT 131).

34. A les delegacions/secretariats els correspon oferir les vies perquè les diverses entitats eclesials que comptin amb projectes de missió per a persones migrades a les diòcesis (Càritas, vida consagrada, etc.), es coneguin, dialoguin, coordinin i complementin respectant l'especificitat de cadascuna. També fomenten la pastoral amb migrants i el treball en xarxa en els arxiprestats, unitats pastorals, parròquies o entre elles, tant a cada diòcesi com entre elles. Valgui aquest esquema:

³⁹ CEE, *L'Església a Espanya i els migrants. Orientacions* (2007) 33-34.

⁴⁰ «La pastoral s'ha d'entendre en sentit integral, que abasti la totalitat de la persona. Va des de l'anunci explícit de l'Evangeli fins a la denúncia dels abusos dels poderosos i de les lleis i situacions injustes. Aquesta pastoral no es pot reduir únicament a la prestació de serveis socials o d'ajuda material, encara que aquests mai no han de ser exclosos. D'aquí la necessitat de coordinar els serveis de la pastoral de les migracions i els de l'acció social i caritativa de l'Església a diòcesis, parròquies, Conferència Episcopal, vida consagrada, delegacions diocesanes de missions, i missioneres i missioners retornats» (CEE, *L'Església a Espanya i els immigrants. Orientacions* [2007] 48-49).

3.5. En una pastoral diocesana de conjunt

35. Som davant d'un nou rostre sociològic de l'Església a Espanya. Un temps nou amb una nova feligresia, un nou perfil de comunitats, on la diversitat cultural ja és una bella realitat amb noves expectatives sobre les generacions emergents que cal mimar.

La pastoral amb migrants només podem enfocar-la correctament si la situem dins de la pastoral de conjunt de tota la diòcesi. Sabem que el subjecte de l'acció evangelitzadora és tota la diòcesi i al mateix temps és destinatària de la mateixa acció. D'aquí deriven dos plans en l'acció pastoral:

- a) A cada diòcesi. La pastoral amb migrants treballa per a incorporar aquesta realitat de l'acollida personalitzada i la diversitat cultural en cada acció diocesana, perquè tota ella la tingui en compte.
- b) Entre diòcesis. En aquest àmbit de coordinació, apareix la tasca urgent de posar en relació les diòcesis segons les seves característiques (de frontera, urbanes, rurals, per proximitat a la zona, etc.), així com en funció de la mobilitat (de sortida, les de primera acollida, les de trànsit i les d'inserció). Això requereix una mirada sinodal a l'hora de pensar junts i planificar les pastorals que incideixen amb la migració, fins i tot amb altres països. Un exemple d'aquesta solidaritat interdiocesana el constitueixen aquests projectes del Departament: La Taula del Món Rural, els Corredors d'Hospitalitat, la *Guia atlàntica d'hospitalitat*, la *Guia de recursos per a migrants*. Cada vegada és més necessari un treball conjunt i en xarxa entre diòcesis.

36. Arribant a aquest punt subratllem un element especial. L'acció social i Càritas singularment tenen les seves missions concretes. La pastoral amb migrants comparteix objectius amb ambdues, però no s'ha de confondre ni ha de ser-ne assumida per elles, ja que té el seu espai propi en l'acció pastoral integral. De vegades, l'escassetat de forces porta les pastorals més properes a ser agrupades. Si arribés el cas, el més important és que la diòcesi o l'estructura pastoral determinada vetlli perquè els objectius d'acollir, protegir, promoure i integrar els migrants quedin garantits, incloent-hi l'atenció religiosa, i que no es visquin aïlladament a nivell local o diocesà.

Sabem que l'acció caritativa de l'Església no és una acció aïllada, sinó que és una dimensió de la vida cristiana. La coordinació pastoral és una tasca inqüestionable en la manera de dissenyar la pastoral d'aquest canvi d'època, ja que no es tracta de dissenyar «parcel·les», ja que

les persones i les necessitats de la missió no entenen de «negociats», sinó que necessiten l'abraçada integral de l'Església.

Càritas desplega de manera consolidada i molt estructurada l'acció social. Té una estructura amb tècnics, dotació econòmica i una esplèndida reflexió que acompanya, dinamitza i impulsa la tasca caritativa de l'Església allà on és. Però hi ha persones, famílies, situacions específiques que necessiten ser ateses en la caritat de Crist, però s'han d'enriquir amb altres dimensions: la catequètica, la missionera, la celebrativa, la formació cristiana, la incidència, etc. La pastoral amb migrants, per tant, comparteix espai amb la pastoral caritativa, però a més aporta la seva vocació d'integrar la sensibilitat, les demandes i les singularitats dels migrants. Quan treballa amb i juntament amb Càritas, pot enriquir i complementar la seva acció caritativa.

37. La pastoral amb migrants ha de ser cada vegada més transversal, present en les accions i tasques que pertanyen en si a tota la comunitat cristiana. Així com la pastoral familiar abasta dimensions com la litúrgica, la social, l'afectiva o la legal, també la pastoral amb migrants abasta realitats i dimensions específiques i les intenta integrar o connectar en les altres realitats: pastoral familiar, pastoral social, litúrgia, evangelització i disseny de processos propis d'evangelització i acompanyament.

Plantegem una pastoral on cada element pensa en l'horitzó comú de la missió, en les persones i els seus processos. Això implica treballar des de la complementarietat, on les diverses pastorals aprenguin a «complementar-se» per a fer arribar a cada acció la proximitat de Déu. Igualment, la pastoral amb migrants no pot deixar d'oferir el servei de la caritat que Crist vol realitzar per mitjà nostre.

3.6. Treballar en processos i per projectes

38. Tant a les diòcesis com a les parròquies treballem en un estil pastoral heretat, que bàsicament se circumscriu a departaments o àrees autosuficients. Aquesta organització ens ocupa molt d'esforç tant en l'oferta de serveis com l'atenció que cada espai concret necessita, «com s'ha fet sempre», diem. Però això, en cada vegada més llocs de la nostra geografia, dona mostres d'esgotament.

No ens podem conformar amb anar tirant o tapant forats. D'aquí la crida a repensar i plantejar-nos noves maneres que simplifiquin i facin més eficaç el servei i el testimoni d'una comunitat acollidora i missionera. Amb una pedagogia sinodal que ens reuneixi per a escoltar junts l'Esperit que guï les decisions. Veiem la necessitat d'afrontar una conversió pastoral en la qual no es pressuposi la fe sociològica, i d'evitar el risc que cada acció pastoral ofereixi la seva «especialitat», però descuidant la globalitat i l'acompanyament unificat que necessiten els processos personals dels qui s'apropen a l'Església per primera vegada o de manera estable.

39. En el disseny de programes o d'enfocaments pastorals convé recordar que «el temps és superior a l'espai»⁴¹. Això implica una crida a canviar no només estructures, sinó la mateixa mentalitat. «Aquest principi permet treballar a llarg termini, sense obsessionar-se per resultats immediats» (EG 223). Aquesta perspectiva important ens ajuda a ressituar-nos com a pastoral amb migrants, per a:

⁴¹ FRANCESC, *Evangelii gaudium*, 223.

- a) Prioritzar els processos i dissenyar-los. Donar-li prioritat al temps és ocupar-se en iniciar processos més que en posseir espais.
- b) Prioritzar els projectes sobre els departaments o les àrees. Coordinar actuacions, treballar per projectes.

Es tracta de passar de la desconfiança a l'estima d'allò que fan altres. De les ideologies a posar les persones i les seves preocupacions al centre. El protagonisme és contrari a la complementarietat que busquem.

Quan falta la visió de complementarietat un creu que només el que fa el seu grup és el que és vàlid i que el que fan els altres no aporta res o no cal fer-ho. Ja ho anticipava el document de la CEE el 2007:

Donada la magnitud i la complexitat del fenomen de les migracions, s'imposa la col·laboració, en primer lloc, entre totes les persones, institucions, organitzacions i serveis de l'Església; però també amb les instàncies civils, socials i de l'Administració pública o de la iniciativa social, com ONG, etc. És l'estil de treball que es denomina «treball en xarxa». Tanmateix, l'Església cuidarà de mantenir sempre la seva especificitat i la seva dimensió de transcendència, en fidelitat al seu Senyor i al mandat rebut⁴².

4. Claus de transformació: d'una pastoral *per a* a una pastoral *amb*

40. Com hem anat dient, és en les causes que provoquen la mobilitat humana forçada, així com en la ineficaç resposta dels Estats per a gestionar els fluxos migratoris d'una altra manera, on s'allotgen els problemes, no en els efectes. Les persones migrades no són un problema, «són una oportunitat d'enriquiment i de desenvolupament humà integral de tots» (FT 133). A *L'Església a Espanya i els immigrants* (2007), ja se'ns convidava a considerar les migracions un *kairós*⁴³.

La presència de nous migrants ens obliga a ajustar els processos evangelitzadors tenint en compte com han canviat el lloc i les condicions concretes dels destinataris. Cada diòcesi ho hauria d'analitzar de forma nova i dissenyar una pastoral missionera de conjunt que tingui en compte aquesta realitat. Això significa que cada Església local té el repte de renovar una pastoral amb migrants concreta que abasti totes les dimensions pastorals, amb una pedagogia pròpia i una atenció amb estils i llenguatges adaptats, que responguin a paràmetres més missioners. És una tasca àmplia i intensa, però no la farem sols, sinó amb el suport de diversos serveis eclesials tant de zona com de la Conferència Episcopal.

41. Com deia sant Joan Pau II: l'arribada d'immigrants dels països considerats com de «missió» ha obert un nou àmbit de la «missió *ad gentes*», a més dels territorials i culturals. L'acció missionera del primer anunci també es pot i s'ha de fer al nostre país⁴⁴.

Aquesta missió *ad gentes* de la qual ens parla el Concili Vaticà II té el seu lloc i necessita una reflexió a cada parròquia i comunitat que vulgui obrir-se a la realitat intercultural. La pastoral

⁴² CEE, *L'Església a Espanya i els immigrants* (2007) 50.

⁴³ CEE, *L'Església a Espanya i els immigrants* (2007) 35.

⁴⁴ Sant JOAN PAU II, Carta encíclica *Redemptoris missio*, 37.

amb migrants, amb el cabal d'experiència de les persones migrades, ofereix pistes obertes a la novetat, donant suport a processos de catequesis, d'evangelització, de participació en l'àmbit litúrgic, celebratiu o organitzatiu, sense témer fer nous intents o experiències pastorals en comunió amb els seus pastors.

Això requereix un treball de reflexió i animació diocesana que procuri als migrants segons la seva pròpia idiosincràsia, la proximitat i l'acompanyament necessaris per a evitar una nova migració a altres llocs o cultes no catòlics on se sentin més recolzats i acollits també espiritualment.

4.1. En comunitats significatives: acollidores i missioneres

42. Moltes comunitats del present, però sobretot les del futur, són i seran cada vegada més culturalment diverses, més semblants a l'esdeveniment de la Pentecosta. És una realitat positiva que posarà a prova la nostra catolicitat i la capacitat d'acollida, l'harmonització i la integració d'identitats culturals que aniran confluint en noves síntesis, com passa en l'Església catòlica d'altres països. Això requereix iniciar ja com a Església una reflexió capaç d'ajudar-nos a viure amb sentit els desafiaments d'aquesta realitat emergent. Requereix aclarir què entenem per acollir i anar preparant la forma que l'Església d'Espanya adoptarà en el futur.

Acollir no és només donar la benvinguda, sinó extreure conseqüències de l'enriquiment mutu i recíproc entre els qui acullen i són acollits. Preguntar-nos quins dons aporten i no només quins desafiaments porten els qui són culturalment diferents. Quin tipus de nova identitat i nou rostre adquireix la comunitat i com això pot passar sense por de sentir-nos desarrelats tant acollits com acollidors.

Així, per exemple, reconeixem com un do la presència de catòlics d'altres ritus amb la seva rica litúrgia, o els accents propis de les comunitats asiàtiques, africanes o llatinoamericanes amb els seus costums, la seva religiositat popular i les seves tradicions que s'uneixen a les autòctones en una harmonia diversa, una tensió creativa.

43. Es tracta d'iniciar processos d'escolta activa, adequació i transformació de les comunitats a la nova realitat perquè aquest futur comú sigui una «llar» per a tothom. L'Església ha de ser una casa acollidora, amb les portes sempre obertes. «Les esglésies, les parròquies, les institucions amb les portes tancades no s'han d'anomenar esglésies, s'han de dir museus»⁴⁵. Al mateix temps hem d'evitar reduir l'acollida simplement a tenir les portes obertes i esperar que els migrants entrin o a entendre «acollida» com a «assimilació». Acollir implica anar a l'encontre de les persones i descobrir Déu present en la vida de persones, famílies, pobles i ciutats, sortir de les zones de confort. Al mateix temps, l'acollida s'exerceix amb la paciència necessària en els processos, per a donar temps a les generacions de manera que ningú no se senti desplaçat de les nostres comunitats pel seu idioma, situació econòmica o administrativa, costums o formes de religiositat.

Les comunitats han de ser per a tothom el lloc de la trobada amb Déu en un territori concret que se segueix esforçant per crear família fraterna. Fins i tot si es tracta d'una comunitat petita o fràgil, l'actitud és el que compta; sempre pot estar oberta a recrear-se i entendre's com a petita fraternitat de referència per a compartir fe i vida també amb els qui vagin arribant.

⁴⁵ FRANCESC, Audiència general (9-9-2015).

4.2. El diàleg ecumènic i el diàleg interreligiós

44. La pastoral amb migrants està habituada i promou tant la sensibilitat ecumènica com el diàleg interreligiós des del veïnatge, la cultura de l'encontre i la caritat. En el nostre cas, més que amb grans discursos, des de l'artesanía de fer cada dia possible l'enteniment, la convivència, l'ajuda mútua, el respecte i el caminar junts. Les nostres diòcesis es van familiaritzant amb gestos, iniciatives i ponts de diàleg i fraternitat, tant entre Esglésies cristianes com amb altres religions. Caldrà pregar-los i presentar-los també com a fonts d'esperança.

Pel que fa a l'ecumenisme i el diàleg interreligiós, sent àmbits diferents, la cultura de l'acollida surt a l'encontre de les altres tradicions cristianes i de les altres religions que també són capaces de coincidir en espais comuns. Amb la històrica trobada interreligiosa d'Assís de 1986, on homes i dones de diferents tradicions religioses es van reunir per a pregar per la pau, sant Joan Pau II va indicar el diàleg interreligiós com a font d'aquesta pau tan necessària en un món on les guerres i els conflictes obliguen moltes persones a abandonar els seus països.

Cada comunitat eclesial com cada tradició religiosa poden aportar el seu compromís a favor de la vida, la pau, la convivència social, els problemes socials o medioambientals. Podem treballar-hi juntament de maneres diverses per un desenvolupament humà integral basat en la fraternitat universal, la solidaritat i el principi moral de la responsabilitat, especialment amb les generacions futures, responent junts a la pregunta: quin món volem deixar?

5. Propostes i bones pràctiques

45. La nostra pastoral vol contribuir a la revitalització de l'Església present enmig de cada barri, ciutat o poble. La mateixa teologia pastoral ens proposa afrontar un canvi d'enfocament: passar d'entendre l'*acció pastoral per als* migrants a concretar una *acció pastoral amb* els migrants, tractant de centrar la missió no tant en «ells», sinó en «un nosaltres cada vegada més gran» (JMMR 2022). Una lectura creient de la realitat orientada per la Paraula de Déu, la Doctrina Social de l'Església i l'experiència dels qui comparteixen vida i missió amb els migrants, ens porta a presentar un conjunt de propostes i bones pràctiques perquè les nostres comunitats vagin sent més fidels a l'enviament missioner del Senyor Jesús.

46. Per a créixer en coordinació, missió compartida i treball en xarxa:

1. Animem tots els qui conformem el sant poble de Déu a caminar junts en la diversitat sense la confusió de rols i serveis; a créixer junts en la fe, la formació, la caritat i el sentit d'identitat i pertinença a l'Església local i universal, perquè sigui encara més visible un «nosaltres cada vegada més gran».

2. Servidors de comunió, els bisbes, atenent al context de les nostres diòcesis ens emplacem a:

- Promoure algun espai de coordinació i missió compartida a l'entorn de les migracions, agrupant-hi les delegacions o els secretariats de migracions, Càritas, les CONFER diocesanes i altres realitats. En l'estela d'iniciatives ja empreses en diverses diòcesis, com, per exemple, les diverses Taules de Migracions, la Taula per a l'Hospitalitat, Caminant Junts en la Diversitat, etc.

- Discernir la possibilitat de la participació de les diòcesis, en el grau que sigui possible, en els projectes: Corredors d'Hospitalitat, Taula del Món Rural, *Guia atlàntica d'hospitalitat*, *Guia de recursos per a migrants*, mentre siguin d'utilitat, i en aquells que sorgeixin eclesialment, per a contribuir a la missió compartida i el treball en xarxa.
 - Projectar trobades de reflexió i intercanvi amb delegacions i òrgans pastorals de la diòcesi, al voltant de desafiaments comuns relatius a la pastoral amb migrants segons els contextos de cada lloc, com poden ser les diòcesis del Mediterrani, les de la ruta atlàntica, diòcesis en fronteres, les de l'Espanya buidada, les que compten amb més població temporera, les més urbanes, etc. La CEE a través del Departament de Migracions s'ofereix a afavorir-les, tant a nivell diocesà com entre diòcesis.
 - Designar on sigui possible agents de pastoral amb lideratge, delegats o directors de secretariats diocesans que treballin en equip, integrant migrants. Si no és possible, nomenar almenys referents diocesans per a cuidar la pastoral amb migrants i tenir interlocució amb el Departament i la resta de les diòcesis.
 - Discernir noves estructures pastorals o espais per a respondre de manera més eficaç a la creixent presència dels migrants. Per exemple, parròquies no necessàriament territorials, parròquies amb una missió prioritària, un nou ministeri laical al servei de l'acollida, etc.
3. Proposem a les delegacions o els secretariats de migracions, a representants dels migrants, als rectors, als responsables de moviments i de la vida consagrada, que es trobin a nivell diocesà, de zonal o local, per a dissenyar junts espais i camins pastorals que es basin en l'acollida i el coneixement mutu de la diversitat de cultures i sensibilitats religioses. Igualment proposem afrontar diàlegs que ajudin a celebrar junts la fe de manera creativa i fonda segons les pautes que ofereix l'Església.

47. Contribuir a la formació de tothom: seminaristes, preveres i laics:

1. Proposem un diàleg entre el Departament de Migracions i la Comissió Episcopal per al Clergat i Seminaris, perquè, en col·laboració amb els responsables implicats en la formació de preveres i seminaristes, reflexionem junts:
 - Dissenyant materials o projectes de formació que, basats en la Doctrina Social de l'Església, contribueixin a capacitar seminaristes i preveres en el seu servei a les comunitats d'una Església cada vegada més sinodal i culturalment diversa. Oferint cursos específics en els seus estudis teològics, per a millorar les seves competències al voltant de la teologia i la pastoral amb migrants, etc.
 - Oferint a les diòcesis programes o camins nous, orientats a facilitar i incorporar els sacerdots arribats d'altres països, amb la finalitat d'ajudar a discernir i acompanyar aquesta realitat intercultural present ja a seminaris, presbiteris i vida consagrada a totes les diòcesis.
2. Proposem als responsables de la formació en els seminaris que animin i facilitin als seminaristes realitzar experiències pastorals en els països de missió *ad gentes*, especialment aquells que coincideixen amb els països d'origen dels grups de migrants majoritaris en la diòcesi.

3. Agraïm a la Fundació Pau VI, a les universitats catòliques, a Càritas i altres entitats locals vinculades a l'Església que amb les seves activitats promoguin la Doctrina Social de l'Església mitjançant estudis i informes profunds en relació amb les migracions. Els animem a continuar oferint claus d'interpretació al voltant de temes d'actualitat que van sorgint, i a realitzar teologia de les migracions i altres estudis connectant la realitat amb els desafiaments pastorals.

4. Animem els pastors a preparar-se ells mateixos i preparar els fidels locals per a la trobada amb els migrants i els refugiats que professen altres religions, ja que representa una ocasió concreta de testimoni joïós que pot aprofundir i enfortir la fe catòlica.

5. Encomanem a les delegacions o els secretariats de migracions que, amb l'ajuda i en coordinació amb altres delegacions o entitats de les diòcesis, ofereixin formació específica a ministres i agents de pastoral per a evitar biaixos xenòfobs, sortir a l'encontre, millorar l'escolta, i establir contacte amb els nouvinguts i convidar-los a conèixer i participar en la comunitat local.

48. Tenir cura de la participació activa de les persones migrades:

1. Animem els rectors i els qui assumeixen responsabilitats pastorals, a promoure la participació activa dels migrants catòlics en la vida de les diòcesis i les parròquies, involucrant-los especialment en els consells pastorals parroquials, i en qualsevol organisme o responsabilitat pastoral on no acostumen a ser-hi, perquè siguin subjectes actius i no només destinataris de l'evangelització. Aquesta participació inclusiva i intercultural afortunadament ja és una realitat que cal prosseguir en la vida consagrada i cada vegada més en la vida parroquial.

2. Convidem els migrants i els refugiats catòlics a redescobrir la centralitat de l'eucaristia, a celebrar els sagraments i la vida juntament amb les seves respectives parròquies o comunitats de referència, i els responsables de les parròquies a fer partícip a la resta de la comunitat de cada petita victòria en la vida de les persones vulnerables.

3. Encomanem a les delegacions o els secretariats de migracions que ofereixin als migrants eines o programes que els capacitin perquè puguin estimar i fer seus els valors religiosos i culturals de la comunitat i territoris on viuen. I perquè puguin reconèixer els seus com una valuosa aportació a la vida de les comunitats locals. La integració reclama reciprocitat i obertura en tots.

4. Proponem als responsables dels programes pastorals diocesans, parroquials, de vida consagrada, moviments, santuaris, centres educatius, etc., que revisin si les seves activitats de missió faciliten o no l'acollida, la participació i la inclusió dels migrants i els refugiats. Sobre tot, per a veure què funciona i què no en relació amb la seva participació en les propostes de primer anunci, transmissió de la fe, formació i celebració comunitària de la fe.

5. Recolzem totes les iniciatives que s'han posat en marxa per a l'atenció pastoral específica dels fidels de diferents grups o comunitats lingüístiques en forma de capellanies, grups o ritus específics —ministres, estructures i programes—. Però sabem que això és només un primer pas que no ha de perdre mai l'horitzó de la integració, que no és assimilació. Hem d'harmonitzar l'atenció específica i particular a les realitats diverses, però no podem oblidar la necessitat de l'atenció pastoral dels fidels de forma global, de manera que trobin una llar espiritual en les seves parròquies, que són les que garanteixen la inculturació a llarg termini.

6. Animem les delegacions o els secretariats de manera especial i els responsables de les parròquies a acompanyar i cuidar de manera articulada les diverses manifestacions de pietat popular dels qui arriben a les nostres comunitats.

49. Construir comunitats acollidores i d'hospitalitat:

1. Confiant en l'Esperit Sant i els processos que inspira, esperem que la dinàmica i les conclusions del procés sinodal siguin assumides pel poble sant de Déu com a oportunitat per a discernir i concretar en cada comunitat com encarnar una Església que viu i es mostra com a família que acull tothom, tothom, tothom.

2. Encoratgem les parròquies, els responsables de projectes de missió de la vida consagrada i dels moviments eclesials a promoure experiències d'hospitalitat, generant processos d'inclusió i potenciant espais d'escolta i trobada, llaços d'amistat. Per exemple: grups de pregària, cafès-tertúlies, accions de patrocini comunitari com pisos tutelats per membres de les parròquies o moviments, grups d'escolta i orientació psicològica per a gestionar la soledat, tallers de formació per a persones nouvingudes i també sobre la cultura de l'encontre que ajudin a sensibilitzar i situar les comunitats que acullen.

3. Agraïm la seva entrega a les entitats eclesials que treballen per *la cultura de l'hospitalitat*, moltes d'elles vinculades a la vida consagrada. Sens dubte, estan assenyalant un valor de futur. Exhortem a que es continuïn fent conèixer i que, juntament amb les Taules de Coordinació, les delegacions o els secretariats de migracions, les comissions de Vida consagrada i Família, laics i vida, facin conèixer els projectes que ja existeixin i ofereixin diverses modalitats d'acollida i hospitalitat d'urgència, temporals o més estables en famílies, comunitats de vida consagrada, moviments, parròquies, etc.

50. En coherència amb la cultura de la vida:

1. Proposem als responsables de les comunitats catòliques que tinguin cura de la maternitat en situacions vulnerables. Es tracta de detectar i protegir les dones migrades en estat de gestació i les dones soles amb infants al seu càrrec, i identificar potencials víctimes del tràfic d'éssers humans, assegurant-los el suport necessari i la derivació a projectes de protecció quan la situació ho requereixi. Per això necessitarem la coordinació amb les entitats diocesanes que ja realitzen aquesta atenció de forma global.

2. Encomanem a les delegacions o els secretariats de migracions que actualitzin periòdicament i facin conèixer a les seves diòcesis la *Guia de recursos per a migrants*, la *Guia per a acompanyar com a Església infants i joves migrants sols*, el material de formació per a promoure en les parròquies *Comunitats acollidores i missioneres*, i els que sorgeixen de la CEE a través del Departament de Migracions.

3. Exhortem les administracions públiques a desenvolupar programes eficaços per a la integració dels infants migrants i els joves no acompanyats un cop assoleixin la majoria d'edat.

4. Siguem crítics amb narratives que, o bé despreocupats per les causes de les migracions, o bé instrumentalitzant el patiment, utilitzen els migrants o els refugiats com a arma política. Amb el papa Francesc, demanem l'obertura de vies legals i segures per als migrants.

5. Pel que fa als centres d'internament per a estrangers (CIE), l'Església advoca pel seu tancament i, si és el cas, la recerca d'altres alternatives per als casos necessaris. Mentre continuïn oberts, animem els capellans dels CIE a conformar equips i reforçar l'atenció pastoral i la

cura integral dels interns. També convidem les delegacions o els secretariats a treballar en xarxa i entrar en relació amb la pastoral penitenciària, ja que els centres penitenciaris també són espais de gran diversitat cultural i religiosa per a la cura pastoral de les persones privades de llibertat.

51. Treballar junts per la «plena ciutadania» de tothom:

A tots els qui conformem el sant poble de Déu segons les nostres circumstàncies, compromisos i condició, els exhortem a:

- Incidir socialment i políticament d'acord amb el concepte de «plena ciutadania» segons *Fratelli tutti*, que afavoreix la integració i ens impulsa a reclamar lleis que permetin l'accés a la regularització, al treball digne, l'habitatge, la sanitat, l'educació, la cultura; en definitiva, tot el que promou per a migrats i autòctons la dignitat, la convivència, la redistribució de la riquesa i el bé comú (FT 131).
- Evitar actituds de discriminació o diferència entre minories o identitats, on allò essencial no sigui la pertinença a un lloc, sinó la participació en la vida social.
- Recolzar i protegir de forma activa a les iniciatives de treball en xarxa entre entitats eclesials i altres organitzacions que treballen per la integració i l'acollida a nivell de pobles, barris i societat civil. Des d'aquí, igualment, animem a recolzar o crear estructures d'acompanyament als qui estan en situacions d'irregularitat administrativa o de més vulneració, sobretot a les fronteres.
- Orientar i ajudar les persones migrades en els tràmits burocràtics amb les administracions públiques a tots els nivells i fomentar allà on sigui possible la coordinació amb les administracions per a facilitar la integració i la regularització administrativa de migrants i refugiats.

52. Ser part de les narracions positives i el servei a la veritat:

1. Proposem a les delegacions o els secretariats de migracions que, juntament amb Càritas i les oficines diocesanes de comunicació, concretin la manera de transmetre per tots els mitjans possibles narracions que mostrin a la comunitat cristiana allò positiu que aporta la migració a les comunitats i a la societat, així com la forma de desmentir rumors falsos.
2. Encomanem al Departament de Migracions que, juntament a l'Oficina de Comunicació i als mitjans de comunicació vinculats a la CEE, dialoguin i ofereixin eines als comunicadors en mitjans catòlics sobre els fonaments de la Doctrina Social de l'Església pel que fa a les migracions i les narracions positives sobre elles.
3. Animem els preveres i els diaques a que en la seva predicació i activitat pastoral contribueixin a visibilitzar positivament l'aportació dels migrants al bé comú de la societat i la paròquia, evitant actituds de racisme i aporofòbia. Així mateix, els convidem a que promoguin en la comunitat parroquial criteris morals i ètics per a protegir els drets dels treballadors, fins i tot si estan en situació administrativa irregular (treballadores domèstiques, treballadors en el camp, en la construcció, en l'atenció a persones grans o dependents, etc.).
4. Convidem els agents de pastoral, els responsables de moviments i centres educatius catòlics, a propiciar moments i espais de trobada entre generacions i cultures que possibilitin l'escolta, superin prejudicis i afavoreixin l'enriquiment mutu.

5. Exhortem el sant poble de Déu a reconèixer amb lucidesa les implicacions entre la ideologia i la mirada de la fe, perquè moltes vegades la primera condiona i contamina la segona. «És inacceptable que els cristians comparteixin aquesta mentalitat i aquestes actituds, fent prevaler a vegades certes preferències polítiques per damunt de fondes conviccions de la pròpia fe: la inalienable dignitat de cada persona humana més enllà del seu origen, color o religió, i la llei suprema de l'amor fratern» (FT 39).

6. Animem els agents socials i pastorals a col·laborar entre ells per a fer conèixer a les poblacions autòctones els complexos problemes de les migracions i contrarrestar els recels infundats i els prejudicis ofensius cap als estrangers, a contribuir amb la veritat per a ajudar-nos a reconèixer i vèncer la por a l'altre.

7. Els mitjans de comunicació social tenen en aquest camp un paper de gran responsabilitat: els competeix desemascarar estereotips i oferir informacions veraces. També ells estan cridats a entrar en aquesta «conversió de les actituds» i a afavorir aquest canvi de comportament vers els migrants i refugiats⁴⁶.

53. Oberts al diàleg ecumènic i interreligiós:

1. Recomanem a les delegacions o els secretariats de migracions que juntament amb els responsables diocesans d'ecumenisme i diàleg interreligiós promoguin activitats que contribuïxin a reflexionar sobre la migració, promoure la inclusió dels migrants i els refugiats i difondre el missatge de la fraternitat universal.

2. Recomanem a les comunitats locals i als seus responsables que reforcin la seva capacitat per a participar en el diàleg ecumènic mitjançant activitats de formació i coneixement d'altres comunitats eclesials.

3. Recomanem a les comunitats locals i als seus responsables que reforcin la seva capacitat per a participar en un diàleg interreligiós des del veïnatge, mitjançant activitats de formació i coneixement mutu entre religions, més enllà de les generalitzacions i els prejudicis.

4. Proposem enfortir la cooperació ecumènica, tant en la pregària com en l'acció, entre els líders cristians que treballen al mateix territori.

54. Oferim signes d'esperança i comunió:

1. No volem concloure aquesta exhortació pastoral sense encoratjar les diòcesis i les comunitats a implementar el treball en xarxa i a compartir les seves bones pràctiques en tots els nivells. Cada vegada necessitem més aquesta manera de créixer en comunió i sinodalitat. Sabem que, en el nostre temps, tot canvia de pressa. És probable que aquest document necessiti ser revisat i actualitzat d'aquí uns anys. No obstant això, mentre es considerin vigents i d'utilitat, comptem amb els següents projectes que, impulsats pel Departament de Migracions, apunten a una manera de fer en el present o el futur i són signes d'esperança per a l'Església que pelegrina a Espanya:

2. Les Taules de Migracions que, amb aquest o un altre nom, liderades per les delegacions o els secretariats de migracions, coordinen l'acció i la pastoral amb migrants en l'àmbit diocesà o interdiocesà, contribueixen a agilitzar dispositius d'emergència quan siguin necessaris i possibiliten la missió transversal, en xarxa i per projectes. Aquestes Taules es conformen sempre

⁴⁶ FRANCESC, Missatge per a la Jornada Mundial del Migrant i del Refugiat 2014.

juntament amb les Càritas i les CONFER diocesanes, però poden incloure altres entitats eclesials o delegacions diocesanes que cada diòcesi consideri oportú.

3. La Taula del Món Rural, per a contribuir a la repoblació de pobles i petites comunitats cristianes posant en relació famílies migrades que vulguin viure en l'àmbit rural amb entitats que facilitin la revitalització dels pobles.
4. Els Corredors d'Hospitalitat, inspirats en els corredors humanitaris, per a viure la solidaritat interdiocesana i contribuir a la cultura de l'hospitalitat, el patrocini comunitari i el trasllat de joves extutelats des de Canàries a altres llocs a la Península o a Europa.
5. La *Guia de recursos per a migrants* que elabora i actualitza el Departament en col·laboració amb les delegacions diocesanes per a oferir-los a les persones en mobilitat humana i fomentar el treball interdiocesà en xarxa.
6. El projecte Hospitalitat Atlàntica i la *Guia atlàntica d'hospitalitat*. Projecte en xarxa amb països de l'Àfrica nordoccidental que posa en relació diòcesis d'origen, trànsit i arribada, acompanyats pel Dicasteri per al Desenvolupament Humà Integral i treballant juntament amb RAEMH, ICMC, RefAid, etc.
7. Els Cercles de Silenci, com a gest significatiu en espais públics per a sensibilitzar i posicionar-nos juntament amb els migrants en la reclamació dels seus drets.
8. Donar suport al Departament de Tràfic de la CEE i prestar atenció a les causes i les conseqüències del tràfic d'éssers humans a cada territori.

Agraïments

55. Agraïm a les persones i famílies migrades la seva valuosa aportació a la revitalització de la nostra societat i en el cas dels catòlics també la seva contribució a revitalitzar la nostra Església i ajudar-nos a aprofundir en la catolicitat que ha de caracteritzar-nos. També agraïm a tots els membres de la pastoral amb migrants i als qui, des de dins o fora de les nostres comunitats cristianes, caminen amb ells. El nostre reconeixement a Càritas, a la vida consagrada i a totes les realitats eclesials les finalitats i activitats de les quals contribueixen a fer-nos veure Crist en cadascun dels germans i germanes en vulnerabilitat, proclamant i defensant la dignitat de tota persona migrada, desplaçada o refugiada. D'aquesta manera, «l'assistència brindada no es considerarà una almoïna de la bondat del nostre cor, sinó un acte de justícia que se'ls deu»⁴⁷.

Proposem la Sagrada Família de Natzaret com a icona de la pastoral amb migrants: la Mare de Déu en la seva visitació i pressa a servir Elisabet i comunicar-li l'alegria de Jesús; sant Josep, custodi de la seva família en el viatge migratori. I ens animem a imitar tots els homes i dones sants que amb una vida evangèlica han encarnat l'acollir, protegir, promoure i integrar migrants i refugiats mostrant el rostre més bell i catòlic de l'Església, «port segur».

Amb el profeta Isaïes, us convidem a celebrar que «una cosa nova ja comença a despuntar. No us n'adoneu?» (Is 43,19) i escoltant el Senyor Jesús repetim: «Tot allò que fèieu a cadascun

⁴⁷ Sant JOAN PAU II, *Discurs a la Comissió Catòlica Internacional de Migració* (12-11-2001).

d'aquests germans meus, per petit que fos, m'ho fèieu a mi» (Mt 25,40). Ànims i moltes gràcies.

Índex

Preàmbul

1. El context

- 1.1. La migració i les seves causes
- 1.2. Integració de les persones migrades en la societat

2. Viure la catolicitat

- 2.1. Reconèixer l'aportació dels migrants
- 2.2. La migració és un signe dels temps
- 2.3. La credibilitat pel testimoni
- 2.4. Cultura de la vida
- 2.5. Criteris d'acció

El dret a no haver de migrar

El dret a migrar i a la ciutadania mundial

La necessitat d'una autoritat mundial

L'horitzó de la cultura de l'encontre

L'Església és catòlica

Fer una pastoral on la diversitat en harmonia sigui la manera de caminar junts

El poble de Déu és «catòlic», així es desenvolupa a cada pastoral

3. Orientacions per a la conversió personal i pastoral

- 3.1. Tornar a Jesucrist
- 3.2. El valor de l'hospitalitat
- 3.3. Actituds amb futur
- 3.4. Quin tipus de pastoral amb migrants? Funció de les delegacions/secretariats
- 3.5. En una pastoral diocesana de conjunt
- 3.6. Treballar en processos i per projectes

4. Claus de transformació: d'una pastoral *per a* a una pastoral *amb*

- 4.1. En comunitats significatives: acollidores i missioneres
- 4.2. El diàleg ecumènic i el diàleg interreligiós

5. Propostes i bones pràctiques

Agraïments